

erica

DHR. LIBOT RIK

STATIONSTRAAT 36
3600 GENK

01

DRIEMAANDELIJKE UITGAVE VAN DE WERKGROEP LIMBURGSE NATUURGIDSEN JUNI 1988

Verantwoordelijke uitgever: T. Dreesen Neeroeterenstraat 53 3671 Opoeteren
Afgifte: Postkantoor 3570 PEER 1

16de jaarjng nr. 2

van de

WERKGROEP LIMBURGSE

NATUURGIDSEN

Lid van:

Natuurbeschermingsactie

Limburg (NAL)

Nationaal Verbond

van Natuurbescherming

Redactie:

Cécile Ulenaers

Steenweg op Linde 66

3570 Linde Peer

Tel 011-735279

Annemie Verheyden

Naamse Steenweg 245

3800 St. Truiden

Tel 011-684060

Mimi Mondelaers

Leeuwerikstraat 3

3690 Bree

Tel 011-462575

Theo Dreesen

Neeroeterenstraat 53

3671 Opoeteren

Tel 011-864354

Abonnementen:

150 fr te storten op

235-0010248-75

v/d Limburgse Natuurgidsen

Aan dit nummer werkte mee:

Annemie Verheyden, Mimi Mondelaers, Cécile Ulenaers, Roger Schoebben, Jean-Pierre Keijers, Edgard Stevens, Theo Dreesen.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor zijn artikel.

Verantwoordelijke uitgever:

Theo Dreesen

Neeroeterenstraat 53

3671 Opoeteren

INHOUD

Woord vooraf	3
Dag, lieve mensen	3
Korte berichten	4,8
Vormingsactiviteiten	5
Achteraf bekeken	7
Onder de loop	9
Jongerenhoekje	11
Eigen uitgaven	15
Kruisende woorden	15

LIVES IN THE BALANCE

Ik heb zitten wachten opdat iets zou gebeuren
gedurende een week of een maand of een jaar
bij het bloed in de inkt van de krantekoppen
en het lawaai van de menigte in mijn oren

Je vraagt je soms af

hoeveel inspanning het nog vraagt
je te herinneren wat je reeds voordien zag
dat een regering liegt tegen het volk
en het land naar oorlog drijft

Er is een schaduw op de gezichten
van de mannen die de wapens zenden
naar de oorlogen die worden uitgevochten
in streken waar zij zakenbelangen te verdedigen
hebben

Op radio, talkshows en op TV
hoor je een ding telkens weer:
hoe de USA de vrijheid vertegenwoordigt
en dat we een vriend te hulp komen.
Maar wie zijn zij die wij onze vrienden noemen?
Deze regeringen die hun eigen mensen doden?
Of zijn het de mensen die het ten einde raad
niet meer kunnen verdragen
en die een wapen, een blok of een steen opnemen

Er zijn levens in de weegschaal
Er worden mensen onder vuur genomen
Er staan kinderen aan de kanonnen
En er hangt overal bloed aan de draad

Ze verkopen ons de president
op dezelfde manier
als ze ons kleding en auto's verkopen
Ze verkopen ons alles, van jeugd tot religie
terzelfdertijd verkopen ze ons oorlog
Ik wil weten wie die mannen in de schaduw zijn
Ik wil iemand horen vragen "waarom"?
Zij kunnen je zeker vertellen
wie onze vijanden zijn
Maar nooit zijn zij het die vechten of sterven
*"Lives in the balance" is een song van Jackson
Browne, overgenomen uit Wereldwijd*

Beste Vrienden,

Begin mei. Met zijn enigszins raspande geluiden en zijn schelle "tsie"-roep maakt onze vliegenvanger kenbaar, dat hij opnieuw zijn intrek genomen heeft in zijn appartement langs de achterdeur. Hij is als het ware een ver familielid dat na zijn overwintering in het zuiden samen met de lente terugkeert. De braamsluiper met zijn welluidend geratel en de wielewaal met zijn fluitend "wielawieoo", roepen het uit: mensen het is lente ! En wat voor een lente ! Ze doet me terugdenken aan de zomer van 1976. Met volle teugen drink ik ervan, na die lange druilerige winter.

De cursus in Hoepertingen heeft dankzij de inzet van vele begeleiders en kursisten een prima verloop. Dank aan allen hiervoor !

Nog enkele maanden scheiden ons van de gemeenteraadsverkiezingen. Zeker een gebeurtenis om plaatselijk even bij stil te staan. Als natuurgids is het onze plicht, om eventueel samen met de plaatselijke milieuvereniging, eens een inventaris op te maken van de wijze waarop het huidige bestuur gedurende de voorbije zes jaren al dan niet een milieubewust beleid heeft egvoerd, en om hieruit je besluiten te trekken. Tevens vormt het de vertrekbasis om in de komende maanden bij de verschillende partijen aan te kloppen. Overtuig hun ervan om in hun programma een praktijkgericht, geïntegreerd en gecoördineerd milieubeleid op te nemen. Na de verkiezingen, bij de installatie van het nieuwe gemeentebestuur, zal dit zeker zijn vruchten afwerpen tijdens de volgende legislatuur.

Verder wil ik ook uw aandacht vestigen op de activiteiten die in natuurmiddens elk jaar zowat de zomer afsluiten. Er is vooreerst de Limburgse Natuurdag, door onze St. Truidense vrienden georganiseerd in de Metsterenmolen op 28 augustus. Het is telkens een feestdag voor natuurminnend Limburg. En daar is ook de Nationale Natuurbeschermingdag in Oudergem op 18 september. Onze Limburgse gidsen waren altijd in grote getale aanwezig op beide manifestaties.

Wij wensen jullie nog een fijne zomer en rekenen erop je ergens te ontmoeten op een van onze wandelingen. Groetjes !

Roger Schoebben

Dag, lieve mensen

De cursus te Hoepertingen vordert gestaag en de lesgevers mogen er weer rekenen op een groep aandachtige luisteraars. De les "Insekten", nieuw sinds dit jaar, door Frits Van der Steen op zeer professionele en enthousiaste (!) wijze gebracht, vermocht aan de kursisten zelfs een spontaan applaus te ontlokken. Had iemand trouwens het uur in het oog gehouden ?

Er mag ook een pluim gestoken worden op de hoed van de kursisten die reeds met frisse geestdrift steun verleenden aan periodieke akties zoals de paddenoverzet en -telling te St. Truiden (aan de Engelbamp), Brustem, Rullingen, Wellen en Heks. Er zullen nog aktiviteiten volgen onder de vorm van beheerswerken en van een helpende hand tijdens de Provinciale Natuurdag te Metsteren. (St. Truiden). Graag tot ziens !

Voor de gidsen die de laatste jaarvergadering te Hamont kwamen meebeleven, is er nog nieuws van het Provinciaal Natuurcentrum te Rekem. Tijdens een perskonferentie te Hasselt werd een overzicht van de aktiviteiten van '87 gegeven en een planning voor het jaar '88. Een nieuw initiatief hierbij is, naast de reeds bestaande "Ekologische dagprojekten" en "Studieverblijven", de programmatie van "Open ekologie dagen". Hierbij kan, ik citeer, "elke natuurliefhebber tijdens een daguitstap kennismaken met een of ander aspekt van de Limburgse natuur". Men biedt keuze uit : de heide, een Haspengouws bos, de Maas in Limburg en een beekvallei. De prijs per dag bedraagt 100 fr en de uitstap duurt van 9.30 tot 17 uur. Niet laten liggen !

We wensen de naartstige mensen van de W.E.T. (Werkgroep Ekologie Tessenderlo) veel succes ! Dit succes kan bestaan uit hulp van alle kanten en uit plezier in het werk dat ze gaan verrichten. Ze gaan daar in Tessenderlo namelijk een heel nieuw bosmuseum neerzetten. Het oude raakte te vol en wat al meer... 't Was noodzakelijk! Precies een jaar geleden bracht Marc Meert van W.E.T in Erica een overzicht over de werking van dit bosmuseum. Indrukwekkend was de inzet maar ook het succes. Van ons uit een dikke proficiat voor de voorbije jaren en we duimen voor deze die gaan komen.

"Het begon allemaal met een heel klein bolletje, maar weldra was mama een heel rond tonnetje...", zo begint de tekst op een kaartje dat op onze redactie binnenviel. Dat rond tonnetje bleek dan Hilde te zijn, vrouwtje van ons bestuurslid Guido Pirotte, die ons op deze manier hun geluk kenbaar maakten bij de geboorte van hun eerste spruit Marijke. Dat gebeurde op 24 april en beide ouders zullen de kleine indringer al zachtjes gewoon zijn geworden. Een dikke proficiat van onze ganse werkgroep, en, doe zo voort zeker ?

Op 29 mei had de jaarlijkse kontaktdag plaats met de Nederlandse natuurgidsen van Overmaas. Ondanks het feit dat we laattijdig op de hoogte werden gebracht en het ons onmogelijk was alle natuurgidsen te verwittigen, waren er toch 8 mensen uit onze werkgroep aanwezig. Daar het onderwerp van deze (zeer fijne) dag, nl. integratie van gehandicapten in natuurbeleving, ons erg belangrijk lijkt, komen we in een volgende Erica uitgebreid hierop terug.

Annemie

In 't kort

*** STILSTAAN : MOTOR AF.

Het is wel al eventjes geleden, nl. van 13 tot 22 november vorig jaar, dat Orchis Diepenbeek een Milieutendaagse organiseerde. Een van de blikvangers tijdens deze dagen was de actie rond de auto en de impact ervan op ons leefmilieu. Naast de gekende problemen van uitlaatgassen en de aandeel hiervan in de vorming van zure regen, werd er vooral de nadruk gelegd op een minder gekend fenomeen: de schadelijke invloed van een stationair draaiende motor, bijvoorbeeld bij een overweg, een rood licht, of in een file. Het blijkt namelijk dat in een minuut stationair draaien er reeds één liter benzine verbruikt wordt.

Er werd bij die gelegenheid een speciale zelfklever ontworpen, waarvan men hierboven een (verkleinde) afbeelding ziet. Nu beschikt Orchis Diepenbeek nog over een aantal van deze logo's en men wil ze voor een zacht prijsje wel kwijt aan andere milieuverenigingen, die ze dan op hun beurt kunnen gebruiken als sensibiliseringsmiddel en ook natuurlijk om de kas te spijzen. Wie interesse heeft kan zich wenden tot een van de mensen van Orchis.

*** NATIONALE NATUURBESCHERMINGSDAG

Deze jaarlijkse manifestatie van al wat zich groen noemt heeft dit jaar (al de 35ste uitgave) plaats in Oudergem, bij de voormalige adbij "Rood Klooster" aan de rand van het Zoniënwood. Het thema is: "Het behoud van de natuur in en bij grote agglomeraties" en in het bijzonder dan de vrijwaring van de semi-natuurgebieden in het Brusselse. Het programma is klassiek: een wandeling, een officieel gedeelte, alles omringd met vele infostands, tentoonstellingen, enz. Het is ook wel een gelegenheid om de laatste restanten te gaan bekijken van het eens zo machtige kolenbranderswoud. Mede-inrichters zijn deze keer: Liga der vrienden van het Zoniënwood, de groepering "Auderghem 2000" en het Gemeenschappelijk front van Natuurbehoudsverenigingen in Brussel. Een dag om niet te missen !

Vormingsactiviteiten

-5-

WILGEN EN ANDERE DINGEN ZONDAG 26 JUNI

De wandeling in de Dautevijvers op 20 maart willen we nog eens overdoen. Toen waren het hoofdzakelijk bloeiende wilgen die onze aandacht opeisten. Nu zullen we aan de hand van het blad en de boomvorm trachten de soorten te determineren. Op het programma staan ook de Pomperik en de dorpsbeemden, die nogal wat plantenrijkdom vertonen. Vooral de Dorpsbeemden zijn bij de plantenliefhebbers bekend. We komen weer samen aan de kerk van Lutselus, langs de weg Genk - Diepenbeek te 9 uur. Einde voorzien rond 12 uur.

W I L G E N

zondag 26 juni 1988

Kerk Lutselus 9 uur

Diepenbeek

FIETSTOCHT ZONDAG 3 JULI

We gaan hier een vakantietrip hernemen die we in 1986 reeds deden. De bedoeling is niet een prestatietocht, maar een gezellige fietseling. Er wordt gestopt waar iets moois te zien is, en natuurlijk ook om dat onderdeel waar men op zit enigszins te laten recupereren. Vertrek: 9 uur aan het BOELHOF te Kleine-Spouwen. Het Boelhof is te bereiken via de weg Bilzen - Riemst, te Kleine Spouwen tegenover de steenbakkerij inrijden (J. Van der Sandenstraat). Na 200 m ligt links het Boelhof. De afstand bedraagt 40 km indien we niet de Maas oversteken, en 50 km indien dit wel gebeurt. De beslissing nemen we onderweg. Picnic meenemen. We zijn terug rond 17 uur. Er is technische begeleiding.

F I E T S T O C H T

zondag 3 juli 1988

Boelhof Kleine Spouwen

9 uur

VLINDERS EN ANDERE INSEKTEN ZONDAG 10 JULI

Vorig jaar maakten we met Jo Jolling een prachtige wandeling langs bloemrijke hellingen, ideaal voor vlinderwaarnemingen. Alleen, .. de wind was spelbreker en het merendeel der vlinders bleef in de beschutting luieren. Omdat het zo verdomd interessant was vroegen we Jo om deze uitstap nog eens over te doen. Natuurlijk was hij daartoe bereid. En toen onze nieuwe insektenspecialist Frit Van der Steen zijn deelname toezegde, lijkt nu alles voorhanden om hiervan een boeiende uitstap te maken.

V L I N D E R S

zondag 10 juli 1988

8 uur Kanaalkom

Hasselt

Er zijn ruim 900000 soorten insecten bekend. Klein, (soms niet eens zo heel klein) tuig en ontuig, vliegend of niet, verbazingwekkend in variatie, vormenpracht en kleurenrijkdom.

Miljoenen en miljoenen jaren vóór de oorsprong van de mens bevolkten de insecten reeds het land. Vijftig miljoen jaren lang waren ze zelfs de enige bewoners van het luchtruim. Als waterbewoners bestonden ze ook in dezelfde tijd en het begon zo'n 300 miljoen jaren geleden.

De bouw van insecten is zo doelmatig dat hierin gedurende onvoorstelbaar lange tijd van hun evolutiegeschiedenis weinig verandering is opgetreden. Deze evolutie was buitengewoon succesvol. Ondanks hun kleine gestalte zijn insecten de dominerende landdieren in onze wereld van vandaag. Van alle diersoorten behoort ruim 77 % tot de insecten. Bij deze dieren schijnt de strategie van hun overleving is zo veelzijdig en doelmatig, dat ze met recht beschouwd worden als de meest geduchte mededinger van de mens.

De reclame zegt: bloemen houden van mensen, maar in feite zou men beter zeggen: bloemen houden van insecten. Want de meeste bloemen die de natuur opfleuren zouden er zonder de insecten heel anders uitzien. Immers, de bloemen

hebben in de loop van miljoenen jaren alle mogelijke moeite gedaan om insecten te lokken en ze te imponeren. Ze hebben mooie felle kleuren ontwikkeld, nectar-kliertjes en zo meer. Want het zijn niet alleen de bijen, maar ook vlinders, kevertjes, vliegen en muggen die voor de noodzakelijke bestuiving zorgen.

Dus hoogste tijd dat we links en rechts wat soorten leren kennen. Naast het kleine, fladderende en kruipende grut is er op deze dag nog zoveel meer te zien. In de voormiddag wordt bij Aywaille een oude steengroeve bezocht. Het is een gekend paradijs van duizenden bloemen: orchideeën, zonneroosje, anjers, vele soorten schermbloemigen, en ik vergeet nog de grootste hoop. (De streek van Florzé is een begrip bij de floristen.) Ook de vroedmeesterpad komt hier in de steengroeve nog voor. 's Namiddags wordt een ander bloemenrijk gebied bezocht. Want bloemen en insecten gaan onverbrekelijk samen.

Voor wie van een uitstap houdt met alle goede ingrediënten is deze dag een must. Johan en Frits zijn specialisten, ieder op zijn gebied, en men kan er enorm veel van opsteken. Daarbij is het eigenlijk al vakantie, zodus...

Samenkomst: 8 uur Kanaalkom Hasselt. Meenemen: laarzen (?), picnic, gidsen, loepe. Voor enkel vangnetjes wordt gezorgd.

VAKANTIEWANDELING IN DE VALLEI V/D LIENNE ZONDAG 31 JULI

Voor wie niet ergens ligt te luieren aan een of ander kust of côte, heeft Edgard een dagtocht ingelast in de vallei van de Lienne. Met de auto rijden we naar Hebronal, waar de bronnen van de Lienne liggen. Het water komt eigenlijk van het 5 km verder gelegen Fagne du Plateau de Tailles. Hier is een eerste wandeling voorzien. We rijden dan naar het gehuchtje Les Trous de Bra, dat een beetje aan de Vogezen doet denken. (2de wandeling). Een derde wandeling is te Chevron, waar we wandelen in de omgeving van de 2 kastelen. Tenslotte rijden we naar Targnon, waar de Lienne in de Amblève stroomt. Vandaar keren we terug naar huis, waar we tegen 18 uur hopen te arriveren. Samenkomst: 8.30 uur te Genoelselderen, langs de weg Tongeren - Maastricht, bij de afrit/oprit van de autosnelweg. Meebrengen: laarzen, picnic.

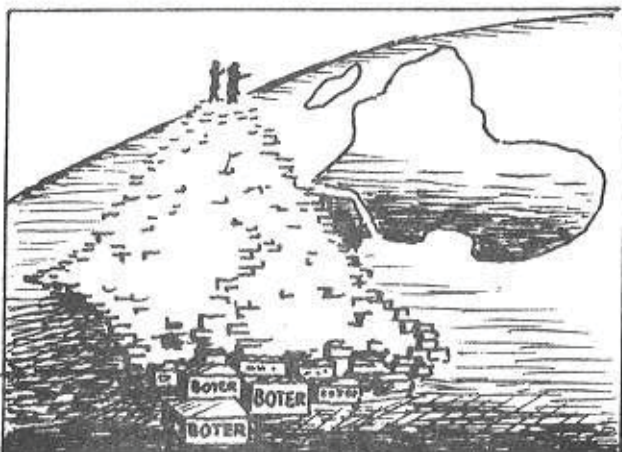
VALLEI
v/d
LIENNE
zondag 31 juli 1988
8.30 Genoelselderen

TWEDE FIETSTOCHT ZONDAG 7 AUGUSTUS

Deze keer vertrekken we aan het ontmoetingscentrum "De Borggraaf" te Hasselt, gelegen rechts van de weg Genk - Hasselt, bijna aan het Parkhotel. De afstand bedraagt 40 km en we zijn terug rond 17 uur. Ook nu is er technische begeleiding voorzien.

OPGELET: Voor beide fietstochten kan er een fiets gehuurd worden. Prijs 100 fr. Deze moet liefst 14 dagen op voorhand gereserveerd worden bij Kasteel Hoepertingen Kasteelstraat 10 3855 Borgloon. Tel 012-744132. Vandaaruit zorgt men voor voldoende fietsen op de plaats van vertrek.

FIETSTOCHT
zondag 7 augustus 1988
De Borggraaf Hasselt
9 uur

Gesprek

"Als je op de Europese boterberg staat kun je heel Ethiopië van honger zien sterven!"

"Zeg, dat is nogal hard, vind je niet?"

"Ja, natuurlijk, anders kun je op zo'n berg niet staan!"

Achteraaf bekeken⁻⁷⁻

Niet alleen maakt hij het jaarprogramma op van de vormingsactiviteiten, contacteert hij de verschillende mensen om ze te leiden, leidt hij zelf enkele van deze activiteiten en bereid hij ze voor, maar daarenboven valt enige tijd erna op de redactie een nauwkeurig verslag binnen over de voorbije vormings-uitstap. We hebben het natuurlijk over Edgard Stevens. Edgard jong, wat moesten we zonder jou aanvangen?

WILGENBLOEI op 20 maart 1988

Wilgen zijn een zeer complex geval. En omdat een beetje uit te pluizen waren 19 belangstellenden naar Diepenbeek afgezakt.

Bij de Dautevijvers werd gestart. Hier vonden we vooral grauwe wilg, waterwilg, schietwilg en enkele bastaarden. De grauwe wilg heeft sterk behaarde eenjarige twijgen en die beharing is blijvend. De bladeren van de waterwilg lijken op een appelblad en de schietwilg is vooral bekend als knotwilg.

In de Dorpsbeemden viel vooral de katwilg op: ook hier zijn de jonge twijgen behaard, maar die is hier niet blijvend.

De aandacht van de bezoekers ging verder naar de vogels op de vijvers: wilde eenden, fuut, meerkoet, waterhoen, slobbeend, kokmeeuw en een koppel boze zwanen. Tegen soeptijd stuurde Edgard weer iedereen naar huis.

MOSSEN op 10 april 1988

Er waren 20 gegadigden die wel eens wat meer over deze nietige plantjes wilden weten. Uit de inleiding van Luc Lenaerts onthielden we vooral dat er vele determinatieboeken bestaan en dat men de mossen in twee soorten kan indelen: blad- en levermossen. Van de 600 Belgische mossoorten kan men er in Limburg zo'n 300 terugvinden, maar slechts een veertigtal zijn algemeen voorkomend.

De wandeling op de droge heide leverde volgende soorten op(o.a.):

- franjemos, (een levermos met bladeren in twee rijen)
- bronsmos, een bladmos met bladeren overal rondom de stengel,
- broedkelkje
- de korstmossen bosrendiermos, gewoon rendiermos, boomkorstmos, groen bekermos, rood bekermos.
- verder gaffeltand, klauwtjesmos, peermos, purpersteeltje, gedrongen kantmos, breekblaadje, gewoon kantmos, pluusjesmos, klein en groot laddermos.
- ijslands korstmos, platmos, weidehaakmos.....enz.....enz....

De vochtige heide leverde ook hogere planten op: zonnedaauw, beenbreek en veenbes. De nieuwe mossen hier waren sterremos, viertandmos, boomknopjesmos en en rimpelmos. In en rond een ven stond glanzend maanmos, aarmaanmos en een ganse rits soorten spagnum oftewel veenmos.

Uit deze wandeling moet men vooral onthouden dat mossen zowat overal voorkomen, en dat hun kleine gestalte ons er niet van mag weerhouden om de rijke verscheidenheid te leren kennen.

E. Stevens

GEOLOGISCHE UITSTAP op 24 april 1988

Onze uitstap naar het Hageland was ingedeeld in 6 stopplaatsen.

1. Bolderberg, de Sacramentsberg. Hier maakten we kennis met verschillende zandsoorten: bolderiaanse en Diestiaanse zanden, ijzerzandsteen en biotiet (beter bekend als glimmer of mica); Uit ijzerzandsteen wordt de waterslijpsteen gemaakt. Bij de "Sterrewacht" kregen we een mooi panorama op het Kempens plateau in het noorden, en op midden-België in het zuiden. We bevonden ons in de zogenaamde Vlaamse Vallei.
2. Kloosterberg bij Diest met mooi uitzicht op de stad en Webbekom. Zandsteen (ijzer) kwam hier aan de oppervlakte en in de holle wegen kregen ook de planten onze aandacht: knolboterbloem, akkerhoornbloem, reigersbek, rivinusviooltje en de peterselievlier.
3. Diest stadswandeling. Per vierkante kilometer vindt men hier de grootste dichtheid aan monumenten in België. De hoofdkerk St. Sulpitus (wat een naam !)

bestaat hoofdzakelijk uit zandsteen, maar de toren is uit kalksteen. De toren is trouwens nooit afgeraakt en er staat een belachelijk spitje op. Wandelend door de straten vernamen we verder dat de grote kasseien meestal uit porfiersteen bestaan, en de kleine uit zandsteen.

4. Bij Kaggevinne kregen we een overzicht van de omliggende heuvels. Frans Keijers toonde ons op kaart dat er eigenlijk niets nieuws onder de zon is. Want deze heuvels tonen heel veel gelijkenis met de zandbanken voor onze kust, en deze laatste zijn, geologisch gesproken heel recent gevormd.

5. Het kasteel van Horst was in die zin interessant dat we het slechts na enig zoeken vonden en dat de gewone deelnemer er zijn bokes opat. Anderen deden het iets selecter met kaas en wijn.

6. Het Walenbos. Een prachtige landschapswandeling met een archeologisch tintje: Paul vond inderdaad een "kling", een stenen mes uit het Neolithicum, dus zo'n 9000 jaren geleden. Er sloten zich hier ook twee toevallige wandelaars bij ons aan, die pas veel later doorhadden dat ze bij de verkeerde wandelgroep zaten, maar toen waren ze de goede weg al lang kwijt. Het vochtige Walenbos leverde een schat aan vogels en voorjaarsbloeiërs op: salomonszegel, eenbes, vogelmelk, aardbeiganzel en ruige veldbies. Ondanks intens speuren kon geen keverorchis gevonden worden. Wat we ook kwijtgeraakten was de mannelijke helft van onze toevallige gasten. Was het uit pure vreugde dat zijn vrouw even later met-openschoenen in de modder wegzonk?

Het was vrij warm die dag en de tocht door het Walenbos lang en aan het andere eind van het bos lag een plattelands Brabantse taveerne waar de krieg-van-het-vat rijkelijk vloeiëde....

Een heerlijke dag !

E.S.

In 't kort

*** HEIDE IN LIMBURG

Het P.N.C. van Rekem heeft een boek uitgegeven, nl. "Heide in Limburg", geschreven door Luc Allemeersch, Johan Geussens, Jan Stevens en Ludo Raskin. Het boek is opgevat als een prettige kijk- en leesboek met vlotte teksten en sprekende beelden.

Tot vóór 1850 bestond Limburg voor zowat twee derde uit heidelandschap en dit boek belicht hiervan de specifieke aspecten. Men beschouwde het onderwerp in zijn natuur- en kunsthistorische, geologische, folkloristische, kulturele en geografische facetten en men biedt een overzicht van flora en fauna van het heidebiotoop.

Voor wie het overal eens graag gaat bekijken volgt een overzicht van de voornaamste heidegebieden in Limburg. Enkele hiervan behoren tot de belangrijkste natuurreservaten van België. Wat deed de heide de laatste 100 jaren zo snel afnemen ? Wat bedreigt haar momenteel nog ? Hoe blijft ze behouden door beheer ? Allemaal vragen waarop dit boek ons een zeer gefundeerd antwoord verschaft. Bestellen kan men dit boek bij P.N.C. Rekem Populierenlaan 30 3620 Rekem. De prijs bedraagt 1320 fr.

*** NOG HET P.N.C.

Bij het Natuurcentrum hoort een documentatiecentrum, waar zo'n 5000 boeken, 180 tijdschriften, 1300 kaarten, 1500 luchtfoto's, 4000 dia's en een hele hoop brochuurtjes, allemaal over en in verband met natuur bewaard worden. Al dat moois kan men er lenen of gewoon gaan inzien, als men een lidkaart (100fr/jaar) heeft. Eigenlijk kan men er terecht voor alle informatie over "Natuur". Een catalogus van al hun hebben en houden bestaat ook en is verkrijgbaar aan 180 fr (90fr als je lid bent). Gewoon eens binnenstappen dus, maar dan wel in de normale-mensen werkuren.

Onder de loep

-9-

Zoals vermeld in ons vorig nummer, behaalde Jean-Pierre Keijers, onderwijzer-natuurgids, samen met zijn kollega Ludo Vandewal, een internationale erkenning voor hun proefschrift over "Natuur- en Milieueducatie in het Basisonderwijs". Omdat het onderwerp zo nauw aanleunt bij de primaire doelstellingen van onze werkgroep, hebben we Jean-Pierre gevraagd ons iets meer te vertellen over de inhoud en de entourage van dit eindwerk.

Donderdag 14 januari 1988 was voor Ludo en mezelf een speciale dag. We hadden de eer aanwezig te mogen zijn op de eerste uitreiking van de Beneluxprijs "Natuur- en Milieu-educatie" op het kasteel van Bourglinster in het Groot Hertogdom Luxemburg. Ongetwijfeld, een prachtig vooruitzicht, alhoewel de dag in mineur begon.

Het leek nochtans allemaal erg eenvoudig. We moesten gewoon de trein van 7.00 uur in Luik nemen en in Luxemburg-stad uitstappen, waar men ons met een taxi zou komen oppikken. Allemaal heel goed georganiseerd, alleen, ... het was toch wel iets te vroeg voor ons, en jawel, we misten de trein in Luik. Er bleef dan maar niets anders over dan met de eigen wagen naar Luxemburg te rijden, wat ons ook gelukte. Het waren 270 lange kilometres maar uiteindelijk kwamen we nog voor de trein aan. Pikant detail echter: de receptie liep vertraging op omdat het taxibusje, samen met de echte treinreizigers, op ons bleef wachten aan het station.

Uiteindelijk kwamen we toch, na een aantal toespraken, waaronder een van de Luxemburgse minister van Nationale Opvoeding Dhr. F. Boden, aan de prijsuitreiking toe. We waren natuurlijk erg fier met deze derde prijs, ons toegekend voor het eindwerk "Natuur- en Milieu-educatie in het Basisonderwijs". Over het ontstaan en de opvatting van dit werk willen we even hebben.

De persoonlijke activiteiten van Ludo en mezelf sluiten nauw aan bij het begrip natuureducatie. We zijn beiden toch al meerdere jaren actief op het natuur- en milieuvlak en onze activiteiten zijn steeds duidelijk gericht naar de lagere school.

Zo werken we o.a. mee aan boomplantacties
aan de week van het bos
aan kursussen voor leerkrachten van het basisonderwijs
in studiegroepen waarin nieuw materiaal i.v.m. milieuopvoeding voor het basisonderwijs ontwikkeld wordt.

Naast dit alles zijn Ludo en ikzelf een viertal jaren geleden begonnen met de D.H.O.S.-cursus begonnen aan het Hoger Instituut voor Opvoedkunde te Hasselt. Het is een drie jaar durende vervolmakingsreeks voor leerkrachten van het lager onderwijs die recht geeft -mits slaging- op het diploma van Hoger Opvoedkundige studies. In het kader van deze cursus maakten we dan het later bekroonde eindwerk.

Natuur- en Milieu-educatie houdt in dat de mens zich bewust moet maken van de plaats die hij inneemt in de wereld. Deze plaats geeft de mens een verantwoordelijkheid die hij dient op te nemen. We weten echter maar al te goed dat het met deze verantwoordelijkheid vaak fout loopt, getuige hiervan de diverse problemen zoals zure regen en afval, om er maar enkele te noemen.

Om hieraan iets te kunnen doen is er een mentaliteitsverandering van de mensen nodig. Zulke doelstellingen, zulke veranderingen kunnen niet op korte, maar enkel op langere termijn nagestreefd of bereikt worden. Het bevorderen van milieubesef en het vormen van zelfstandige en kritische mensen, die in de wereld van morgen kunnen leven en overleven, zijn doelstellingen voor de natuur- en milieu-educatie.

Het zal niemand verwonderen dat de school de plaats bij uitstek is om aan deze educatie te doen. Door de bijzondere verhouding leerkracht - leerling, door de beschikbare tijd, en de interessante fase van de persoonlijkheid waarin de leerlingen zich bevinden, is de school één van de belangrijkste instrumenten voor een "groene" opvoeding.

Wil de school in haar opvoedingstaak werkelijk rekening houden met de leerlingen dan mag ze zich niet afkeren van de maatschappij en haar typische problemen waarin diezelfde leerlingen opgroeien. Dan zal men onvermijdelijk met de milieu-problematiek in aanraking komen en zal men deze in het vormingsproces opnemen, bijvoorbeeld in de vorm van een of ander project.

Uiteindelijk moeten zij zelfstandig, open en kritisch in de maatschappij kunnen leven en overleven. We moeten ze voor de problemen gevoelig maken, we moeten ze leren om zelf een gefundeerde kritische stelling in te nemen. Daarom moeten we hen vertrouwd maken met al de facetten van het leven, zodat ze bewust kunnen kiezen voor een leefbare wereld.

Onder invloed van de D.H.O.S.-cursus en veel zelfstudie bezonnen en verdiepten we ons opnieuw in onze ideeën, inzichten en opvattingen, die we gedurende de voorbije jaren opbouwden. Er kwam veel onderzoek, zoekingswerk en studie aan te pas.

Gewapend met deze theoretische kennis rond milieu- en natuur-educatie werd dan de praktijk bekeken: Was de praktijk levensecht? Kwam de praktijk uit eigen milieu van de kinderen? Sloot ze aan bij de persoonlijkheid van de kinderen?

Het werk zelf is opgebouwd uit 2 delen: een theoretisch en een praktisch deel.

In het theoretisch gedeelte wordt eerst nagegaan wat natuureducatie inhoudt, wat er in het leerplan voorzien is, wat de feitelijke situatie is en welke problemen er komen kijken bij natuur- en milieu-educatie in het onderwijs. Er worden ook enkele standpunten geformuleerd:

- het psychologische: hoe varieert de natuurbetrokkenheid van het kind tussen zijn 3de en 12de levensjaar?
- het didactische: de N. en M. educatie moet gericht zijn op de activiteiten van de leerling, dus niet alleen in het vak natuurkennis maar ook in taal bijvoorbeeld.
- welke historische, pedagogische en filosofische gegevens liggen aan de basis van de huidige N. en M. educatie. Aristoteles bijvoorbeeld, bij de oude Grieken, raadde reeds het veelvuldig waarnemen en het gebruik van materiaal aan.

Het praktische deel bestaat uit verschillende delen:

- de Nabol-cursus voor leerkrachten.
- de werking in Nederland met schoolbiologen, milieuconsulenten en educatieve centra.
- het natuurpad als educatieve werking.
- het natuurspel.
- gebruik en ontwerp van lesbrieven.
- werken met projecten en leskisten.
- een inventarisatie van alle natuureducatieve voorzieningen in Limburg.

Als bijlage worden de resultaten weergegeven van een enquête over de natuur- en milieu-educatie in het basisonderwijs, opgesteld volgens een Nederlands model.

Het behalen van de derde prijs op deze internationale wedstrijd was voor Ludo en mezelf een blijde verrassing. Op zichzelf vinden we het inrichten van een prijs over natuur- en milieu-educatie al zeer positief. Want het zal van de opvoeding en opleiding van onze jeugd afhangen hoe leefbaar de wereld van morgen zal zijn.

Het eindwerk (±200 blz.) is voor wie er in geïnteresseerd is, te bekomen bij mijzelf, of bij Ludo Vandewal Membruggerweg 43 3700 Tongeren, en dit na storting van 1000 fr op rekening 453-8175217-07 onder vermelding :eindwerk M.E. De prijs van 100 fr is als volgt berekend: 600 fr drukkosten en 400 fr voor het Natuurreservaat "De maten" in Genk.

Jean-Pierre Keijers

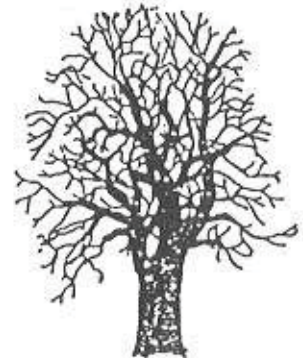
EEN VASTE BIJDRAGE VOOR DE JEUGD .

ONDER DE EIK .

GA EENS GEZELLIG ZITTEN ONDER DE EIK OF VERBLIJF IN EEN EIKENBOS.

Bekijk de eik eens goed. Hij heeft een forse kroon met vele onregelmatige takken. Hij heet wel eens "koning eik".

A. DE EIK BIJ ONZE VOOROUDERS.

We gaan even terug naar onze voorouders. De eik werd toen gezien als een symbool, een teken van sterkte en oppermacht.

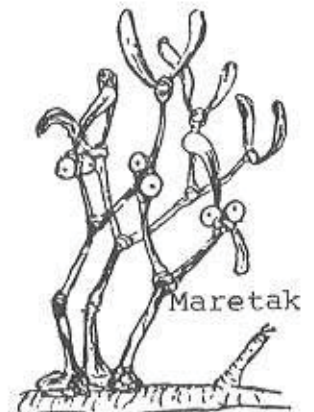

In het verleden sprak men recht onder een eik als eerbewijs aan de Germaanse Oppergod. Ook hielden de druïden, dat waren Keltische priesters en raadgevers, aan de voet van een reusachtige eik hun vergaderingen. De druïden die mooie lange gewaden droegen, sneden ieder jaar bij het begin van de winter met een gouden sikkel een maretak af. De maretak is een heilige plant die met zijn wortels vastzit op de boomtak van de eik om aan water en voedingsstoffen te geraken. Voor onze voorouders, de Kelten was de maretak, die altijd groen blijft, een symbool, een teken van hun verbondenheid met de natuur. Zoals de maretak niet zonder de boom kan, zo kan de mens niet zonder de natuur. Speur eens in het eikebos naar een maretak.

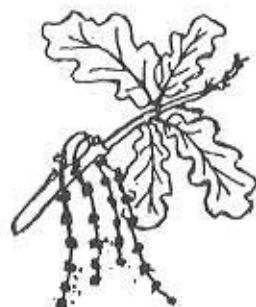
B. KIJKEN WE EENS NAAR DE EIK .

Eiken groeien overal in België : in tuinen, in parken, in bossen, langs wegen . . . Zoek een eikestruik. Vergelijk hem met de eik. Als je aan de grijsbruine eikestam voelt, is die ruw met diepe groeven. Zie je ook zijn bladerkroon ?

De eerste eikebladeren zie je in mei.

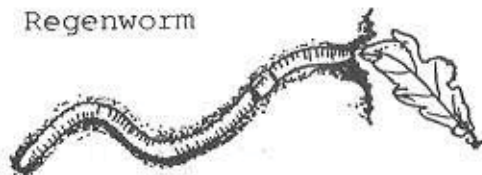
Uit een knop komt een takje met bladeren te voorschijn. Zie je de gelobde bladeren? Wat opvalt, is dat ze kort gesteeld zijn. In mei kun je ook de eikekatjes vinden. Je merkt ze bijna niet op, omdat ze groen zijn en meestal erg hoog hangen. De wind blaast het stuifmeel van de meeldraadkatjes naar de stamperkatjes. Na enige tijd hangt de boom vol eikels, de vruchten van de eikeboom. Pas in september van het volgend jaar zijn de eikels rijp. Onder de boom vind je wel eikels. Merk je dat de vrucht lange steeltjes heeft? Het is een zomereik. Neem een eikel mee en laat ze kiemen op een plukje vochtige watten in een glazen bokaaltje. Ga gedurende enkele weken zijn levensloop na.

C. EEN EIK HEEFT VERDIEPINGEN .

Je kunt een eik vergelijken met een flatgebouw. In de kelder tref je mijnheer de mol aan. Zie je een molshoop? De mol heeft het vooral op de wormen gemunt. De gangen van de mol zijn wel 300 m lang. De aardwormen vinden in fijne zandkorreltjes hun voedsel van vergane planten en diertjes. Zo ontmoet de mol de aardworm. Voor hem is dat een lekker hapje.

Regenworm

Opgepast! Het wilde zwijn komt hier wel eens langs. Hij zoekt op het gelijkvloers naar eikels door de grond om te woelen. Zo maakt hij de grond los en kunnen lucht en water gemakkelijk bij de wortels komen. Op de volgende etage, op de boomstam, vind je de specht. Hij vangt rupsen, wespen, vlinders, spinnetjes en kevertjes. Een specht hakt met zijn timmersnavel in het harde eikehout om kevers en hun larven, die in het hout boren, op te sporen en om zijn nestholte klaar te maken. Als je een ovaal nest tegenkomt, is dat van de bonte specht. Met zijn ijzersterke klimvoeten met twee tenen naar voor en twee naar achter, gewapend met naaldscherpe nagels hecht hij zich vast aan de boomstam. Zijn steunstaart met harde veren dient als stoeltje. Als de specht zijn nest verlaat, is dit een goed huisje voor de spreeuw, die ook in holten nestelt, maar die zelf geen hol kan hakken.

Specht

Op de stam van een eik zie je weleens een rij mieren. Zoek eens. Ze verslinden insecten, vooral rupsen.

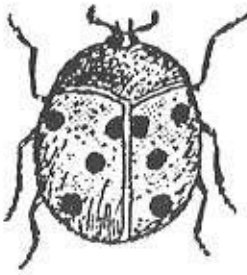

Luis

Mier

Het voedsel wordt in de krop van de werkers verteerd. Daarna geven ze het als vloeibare brij aan de larven. Ook gaan de mieren op zoek naar luizen in de boom. De mieren zijn verzot op het vocht dat in het lichaam van de bladluizen wordt gevormd als ze het sap uit de bladeren hebben opgezogen. De mieren melken de bladluizen. Hoe? De mieren eten de luizen niet op, maar ze bekloppen met hun

tasters het achterlijf van de luizen, waardoor zij een druppeltje zoet vocht afscheiden. Voor de mieren is dat een lekkernij. Tussen de bladeren vind je een rood kevertje met zwarte stippen. Wie zou dat zijn?

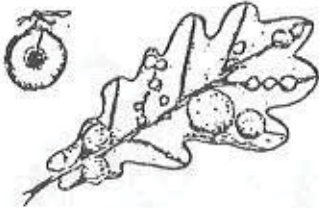

Het lieveheersbeestje leeft maar één jaar en is net als de mier een jager op de bladluizen. De bladluizen zijn echte deugnieten, want ze zuigen het sap uit de bladeren waardoor het blad ziek wordt. Dagelijks eet het beestje een tientallen luizen op. Daarom wordt het lieveheersbeestje beschermd. Dood hem niet, want het is een nuttig insekt. Dit kevertje is heel slim en legt zijn eitjes tussen de bladluizen. Als de larven uit de eitjes komen, zitten ze onmiddellijk te mid-

den van hun lievelingskostje : de luizen. Als een lieveheersbeestje wordt aangevallen, verspreidt het een vies stinkend geurtje. Jonge vogels lusten zo de lieveheersbeestjes niet. Soms hoor je uit het dichte bladerdak van de eik een eekhoorn bliksemsnel op 'n ander boom wippen. Wordt het achtervolgd? Zijn lange pluimstaart gebruikt hij als valscherp. Van al dat rennen heeft de eekhoorn honger gekregen. Hij knabbelt aan een eikel. Maar het smaakt hem niet. Het eekhoortje lust liever eitjes van de vogeltjes. Vaak zie je koolmeesjes aan de takken hangen. Met de rechte snavel worden grote hoeveelheden insekten en insekteneieren gepikt. De bladeren worden ook onderzocht door fitis en tjiftjaf. Misschien hoor je zijn eigen naam roepen "tjiftjaf, tjiftjaf". Luister maar eens.

De uil komt ook op bezoek, naar jonge vogeltjes.

Soms zie je een eikeblad met gallen : galappeltje. Die gallen worden door het blad gemaakt, nadat een heel klein soort wesp : de galwesp in het blad heeft gestoken en daarin eitjes heeft gelegd. Die bolletjes zijn kamertjes voor de larfjes. De hoogste verdieping van het flatgebouw is de top van de boom. De Vlaamse gaai leeft liefst in de kruinen van de eik. Je kent hem aan zijn kleine

kuif op zijn kop. Heb je zijn schorre kreet gehoord? "Schraa, schraa". Graag plukt hij eikels en vliegt ermee weg. Hij zoekt kale plekken, waar hij de eikels in de grond verstopt. Zo heeft hij wat voorraad voor de winter en voor het voorjaar. Niet alle verstopte eikels worden opgegeten. Deze ontkiemen dan tot struikjes.

Aan jonge blaadjes aan de toppen van de takken zie je precies witte poeder. Het is meeldauwschimmel. Meeldauw is slecht voor de eikboom, maar die krijgt hulp van een vriendje : een soort geel lieveheersbeestje met 22 stippen op zijn dekschilden. Dit kevertje en ook zijn larven lusten van dat witte poeder.

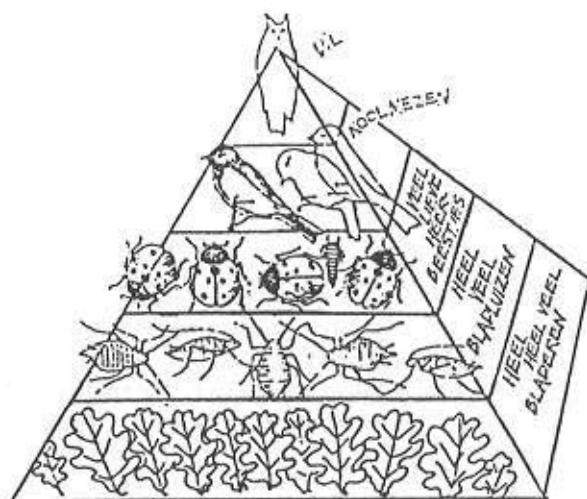

Koolmees

Vlaamse
gaai

Je merkt wel dat al de dieren die bij elkaar in één boom leven iets met elkaar te maken hebben. Niet alleen dieren, maar ook planten of schimmels eten van de boom om in leven te blijven, maar dienen

op hun beurt weer als voedsel voor andere dieren. Dat noemen we een voedselketen. De schimmel leeft van het eikeblad, het lieveheersbeestje leeft van de schimmel en de vogels eten lieveheersbeestjes. We kunnen nog een andere voedselketen samenstellen : rupsen leven van het eikeblad, jonge spreeuwen eten de rupsen en uilen vangen en verorberen spreeuwen. Zo houdt de natuur zichzelf in evenwicht.

Je stelt vast dat er heel veel groene blaadjes zijn. Deze opbouwers of producenten vormen de brede basis. Dan zie je een kleine top met de uil als roofvogel. Zie je dat deze voedsel-

keten net een piramide is ? Men spreekt van een voedselpiramide.

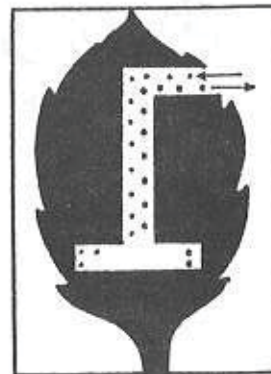
D. PLANT JE OOK EEN EIKEBOOMPJE ?

Vele eeuwen geleden plantten een aantal mensen voor het eerst op 1 mei een grote berk of eik en noemden hem de meiboom. Zo wilden ze de hergeboorte van de natuur viëren, alles wat opnieuw begint te groeien. Rond die meiboom bouwden ze een heel feest. Ze dansten, zongen en maakten plezier. Om het landschap te verfraaien, planten we ieder jaar eiken en andere bomen langs de kleine wegen. De bomen zijn noodzakelijk, zeker in een dicht bevolkt land als het onze. De bomen zijn de longen van de stad. De bladeren nemen koolstofdioxide op en leveren die terug als zuurstof onder invloed van het zonlicht. Bomen zuiveren zo de lucht, want in deze tijd met verstikkende dampen en uitlaatgassen is dat meer dan ooit nodig. Door de eikbomen verdamt heel wat water en zo wordt onze stoffige lucht bevochtigd.

EEN EIKEBOOM DOET WONDEREN
HE !

Wij ademen
zuurstof in.

De bladeren
geven zuurstof
af.

MIMI MONDELAERS

Trotse eik,
fier koning van het bomenrijk,
zo luidt de oude roem
die fabels jou toedichten.
Gedoog dat ik jou anders noem
ik die dankbaar nader
heet jou liever goede vader.
Hou je kloek en dapper,
goede, oude eik,
blijf de gulle vader van ons bomenrijk.

uit "Een wonderlijk spoor" door Landewald Janssen.

Eigen uitgaven

DE HOGE VENEN door Rik Schuiten 50 frank
Ontstaan en uitzicht, fauna en flora van ons grootste natuurgebied.
Beschrijving van de mooiste bezienswaardigheden en 7 uitgestippelde wandelingen.

GEOLOGIE VAN BELGIE EN LIMBURG door Frans Keijers 50 frank
Geologie op een boeiende en begrijpelijke manier geschreven. Onmisbaar voor elke natuurgids.

ZEELAND door Theo Dreesen 50 frank
Wordingsgeschiedenis van het Zeeuwse landschap, geboetseerd door mens, water en wind, met beschrijving van de interessantste excursiepunten.

HOE DOEN WE HET ? door Liliane Dedroog 30 frank
Een beknopte geïllustreerde handleiding voor het determineren van planten.
Een onmisbaar hulpje bij het gebruik van een flora.

MET KAART EN KOMPAS door Theo Dreesen 20 frank
Beknopte handleiding voor het werken met stafkaart en kompas.

Alle uitgaven kunnen besteld worden bij Theo Dreesen Neeroeterenstraat 53
3671 Opoeteren. Tel 011-864354. Na bestelling ontvangt men een rekening.

Kruisende woorden

Oplossing maartnummers 1/88

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	L	E	N	T	E		L	O	T	R	E
2	A		O	E	N	O	L	O	G	I	E
3	V	R	O	E	G	E	L	I	N	G	
4	A	A	D		A	R				A	H
5	S	L	E	E	D	O	O	R	N		O
6		L	N			I	S	P	A	H	A
7	B	E	T	E	N		S	T		L	D
8	E	N	I	G		N	T		A	N	S
9	T		N	E	R	V	A	T	U	U	R
10	E	A	G	L	E		N	O	T		U
11	L	A		S	E		D	R	O	O	G

Opgegeven juni-nummers 2/88

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

HORIZONTAAL:

1. Soort zebra (quagga) - hoorkever.
2. Teelaarde - watervogel.
3. Koraalbank - wisselborgtocht - Amsterdams peil.
4. Wassend water - boeddhistisch priester.
5. Romeinse jachtgodin - eikeschors.
6. Soort nachtvlinders.
7. Soort kleur- grootste haring.
8. Bifwoord - spinneweb - ratelpopulier.
9. Lyrisch gedicht - kanaal tussen twee plantages.
10. Plantengeslacht - product van de kip.
11. Heiderups.

VERTIKAAL:

1. Boerenplaats - schermbloemige (ook lubbestok genoemd).
2. Apesoort - nachtvogel - neptunium.
3. Slaaplelie - vlinderbloemige uit Azië (-S).
4. Eerste toon - eilandbewoner.
5. Gewoonterecht - verdikking van de huid.
6. Vervolgens - nee (Russisch) - omgekeerd ei.
7. Zilverpopulier - telganger.
8. Sneeuwhut - science fiction - 3 keer dezelfde medeklinker.
9. En andere - neon - drank.
10. Vezel van geweven stoffen - waadvogel.
11. Varkensvlees - uiteinde van de grote as van planetenbaan.

INZENDING: Edgard Stevens Bilzen.